

कुतोहेतोरस्यशस्त्रादीनिच्छेदादीन्कुर्वतीत्याशंक्यतस्यच्छेदाद्ययोग्यत्वादित्याह अच्छेद्योयमिति अत्राच्छेद्यत्वादौपूर्वोक्तान्येवअस्थूलत्वादीनिकारणानिज्ञेयानि एवमच्छेद्यत्वादिनास्थूलादीनभावरूपान्गुणानुक्ताभावरूपानपिगुणानाह नित्यइति सर्वैर्विशेषणैरखंडैकरसस्यैववस्तुनोलक्ष्यत्वात्नित्यत्वादिभिरुत्पाद्यत्वादिकंनिराक्रियते यतो नित्यःअतोघटवदनुत्पाद्यःयतःसर्वगतः अतोयामवदप्राप्यः यतः स्थाणुःपूर्वरूपापरित्यागेनस्थिरस्वभावःअतःक्षीरादिषदधिकार्यः अचलःयथादर्पणःस्वतःस्वाच्छादप्रच्युतोपिमलरूपेणावरणेनस्वाच्छाद्यव्याव्यते एवंस्वयंस्थाणुरपिअन्यसंयोगाच्चांचल्यमश्रुवीत सच्चदोषापकर्षणलक्षणंसंस्कारमपेक्षते अयंतुअचलत्वान्नतथा एवंचउत्पत्त्यामिविकृतिसंस्कृतिरूपंचतुर्विधंक्रियाफलमात्मनिनसंभवतीत्युक्तं तत्रहेतुः सनातनइति सनाइत्यव्ययंनैरंतर्यं तच्चदेशतःकालतोवस्तुतश्चपरिच्छेदराहित्यं परमतेपरमाणूनांकालतःपरिच्छेदाभावेपिदेशतःपरिच्छेदोस्ति आकाशस्यतदुभयाभावेपिवस्तुतःपरिच्छेदोस्ति सोपित्रिविधःसजातीयविजातीयस्वगतभेदरूपः यथा दृक्षस्यस्वगतोभेदःपत्रपुष्पफलादितः दृक्षांतरात्सजातीयोविजातीयःशिलादितः ततश्चसनानैरंतर्येणत्रिविधपरिच्छेदराहित्येनभवति अस्तीतिसनातनोऽखंडैकरसोयस्मात्तस्मात्नोत्पत्त्याद्याश्रयइत्यर्थः ॥ २४ ॥ एवंज्ञेयं

अच्छेद्योयमदात्योयमच्छेद्योशोष्यएवच ॥ नित्यःसर्वगतःस्थाणुरचलोयंसनातनः ॥ २४ ॥
 अव्यक्तोयमचित्योयमविकार्योयमुच्यते ॥ तस्मादेवंविदित्वैनंनानुशोचितुमर्हसि ॥ २५ ॥
 अथचैनंनित्यजातंनित्यंवामन्यसेमृतं ॥ तथापित्वंमहाबाहोनैनंशोचितुमर्हसि ॥ २६ ॥

सूक्तंतच्चतत्राध्यस्तदेहत्रयनिरासेनअपरोक्षीकर्तव्यमित्याह अव्यक्तोयमिति व्यक्तंस्थूलशरीरंप्रत्यक्षगम्यंतदन्योयंप्रत्यगात्मा तथाअचित्योयंचित्यंचितायोग्यंरूपादिप्रकाशकार्येणानुमेयंचक्षुरादिसमुदायात्मकंलिंगशरीरंअप्रत्यक्षंततोप्यन्योयं तथाअविकार्योयंचिकारंस्थूलसूक्ष्मकार्यभावेनावस्थानमर्हतीतिविकार्यंत्रिगुणात्मकंमूलाज्ञानंकारणशरीरंसुप्तोत्थितस्यनकिंचिदवेदिषमितिपरामर्शदर्शनादहंनजानामीत्यनुभवाच्चसाक्ष्येकगम्यंततोप्यन्योयं उच्यतेव्यक्तादिनिषेधमुखेनननुश्रंगयाहिकयाऽयमेवंविधइतिविधिमुखेनोच्यते यस्मादेवमयमुच्यते तस्मादेनंबिदित्वानानुशोचितुमर्हसि तरतिशोकमात्मविदितिश्रुतेरात्मविदूत्वाबंधुवियोगजंशोकंमाकार्षीरित्यर्थः उक्तंचात्मनोवस्थात्रयातीतत्वं स्वमनिद्रायुतावाद्यौप्राज्ञस्वस्वमनिद्रया ननिद्रानैवचस्वमंतुर्येषश्यंतिनिश्चिताइति ॥ २५ ॥ एवंतत्त्वदृष्ट्याशोकोनोचितइत्युक्तंइदानींप्राकृतजनदृष्ट्यापिशोकोनोचितइत्याह अथचेदिति नित्यंनियमेनजातंनित्यजातमितिचार्वाकपक्षः नित्यंसर्वदाजातमितिक्षणिकविज्ञानवादिपक्षः नित्यश्वासौअपूर्वदेहेन्द्रियसंबंधाज्जातश्चेतितार्किकादिपक्षः एवंनित्यंवामन्यसेमृतमित्यपियोज्यं पक्षत्रयेपिशोकोनयुक्तः महाबाहोइतियुद्धार्थमुत्साहयति ॥ २६ ॥